

АДВОКАТИ – КМЕТОВЕ НА ВАРНА

*Петър Кандиларов**

След Освобождението на България страната ни се нуждае от стотици кадри, които да поемат администрацията от привременното руско управление. Търсят се българи с висше образование или ерудирани личности с богата култура. В първите години на свободата Варна се управлява от много юристи.

Първият кмет на града, октомври – ноември 1878 г., е Петър Атанасов Попов, юрист, получил образованието си в Русия. Със заповед на губернатора Баумгартен от 24 ноември 1878 г. на негово място е назначен Велико Христов, който до този момент е председател на Окръжния съдебен съвет.

Първият адвокат – кмет на Варна, е Кръстю Мирски.

КРЪСТЬО МИРСКИ (КРЪСТЬО ИВАНОВ ПОПНИКОЛОВ)

17 април 1888 г. – 15 ноември 1890 г.

17 септември 1905 г. – 23 август 1906 г.

Общественик, политик, член на Българското книжовно дружество, личност с енциклопедични познания, владеещ няколко чужди езика, Кръстю Мирски е най-уважаваният и обичан варненски кмет.

Роден е през 1852 г. в Котел. Племенник е на възрожденеца Гаврил Кръстевич¹, от когото възприема богатия мироглед и ценностна система. Учи последователно в Котел и Тулча. Изучава абаджийството и започва работа като чирак, като през това време самостоятелно научава френски и турски език².

Изпратен от свако си да ръководи търговската му кантора в Цариград, се сближава с ученици от Робърт колеж, често е с вуйчо си, преподавателя в Юридическата академия Гаврил Кръстевич³. Обогаत्या езиковата си подготовка с гръцки и немски език. Изпратен от роднините си в Чехия, завършва гимназия, а след това и Земеделското индустриално училище.

През 1874 г. се установява при брат си в Тулча, където развива активна читалищна дейност. Изнася беседи по широк кръг въпроси, които по-късно обединява в

* Адвокат от Варна.

¹ Родено име Гандю Кръстев Баев. Завършва право в Париж (1843 г.). Секретар на Ст. Богориди. Управител на остров Самос. Помага за освобождаването на Иларион Макариополски от заточение. По негов проект е съставен Екзархийският устав. Директор на вътрешните дела и генерал-губернатор на Източна Румелия.

² **Меджеделиев, Г.** Изтъкнати личности от Варна и Варненския край. Варна: Славена, 1995.

³ **Дряновски, Б.** Кметовете на Варна 1878–1903. Варна: Славена, 2010.

книга. Преподава в местното училище езици, математика, география, четене и логика¹. Там се запознава с такива видни българи като Тодор Икономов² и Сава Доброплодни³.

Образователната му дейност, множеството публикации и енциклопедичното му образование са мотивите през 1877 г. да бъде приет за дописен член, а през 1884 г. – за редовен член на Българското книжовно дружество⁴.

Априлското въстание е причината Кръстю Мирски да напусне спокойното си място в Тулча. Той пътува до Виена, където се среща с П. Каравелов, Др. Цанков и М. Балабанов, които си поставят за цел да информират Великите сили за турските зверства. От Виена заминава за Белград, където заедно с Л. Каравелов, Гр. Начович⁵ и ген. Ив. Кишелски⁶ водят неуспешни преговори за създаване на български части към сръбската армия.

След освобождението на Тулча на 28.06.1877 г. Кр. Мирски участва в местното управление. Като член на окръжния съвет работи за облекчаване на положението на многото бежанци и по сформирането на второто опълчение. За дейността си е награден с руски медал.

След Освобождението и предаването на Северна Добруджа на Румъния се премества във Варна, където започва и правната му кариера. Последователно е назначаван за секретар на Варненския апелативен съд (1879 г.), председател на Балчишкия окръжен съд (1880 г.) и председател на Варненския окръжен съд (15.06.1880 г.)⁷. Въпреки липсата на юридическо образование енциклопедичните му познания и високата ерудиция му дават възможност да направи множество удачни предложения за усъвършенстване на законодателството ни.

Либерал по убеждения, Кръстю Мирски е от основните противници на суспендирането на Конституцията от Александър Батенберг. Това използват противниците му и срещу него е повдигнато обвинение за противозаконна агитация. Възмутен, Мирски подава оставка, която не е приета, но на 30.05.1881 г. е уволнен от Варненския окръжен съд. Това дава начало на адвокатската му кариера и на активно-

¹ Пак там.

² Участник в борбата за Българска екзархия, учител в Шумен и Тулча, депутат, окръжен управител, министър в правителствата на В. Друмев и Др. Цанков, кмет на София, член на Българското книжовно дружество.

³ Просветен и културен деец, учителства в Котел и Шумен, издава учебници, превежда и пише пиеси, поставя началото на българската драматургия и театър.

⁴ На 19 март 1911 г. Българското книжовно дружество се преименува на Българска академия на науките.

⁵ Завършил в Париж, през 1866 г. оглавява революционния комитет в Свищов, участва в правителствата на Ст. Стамболов, К. Стоилов и Т. Иванчов.

⁶ Генерал-майор от руската армия, през Освободителната война командва подривно-разузнавателна част от 250 българи – доброволци, първи губернатор на Варна.

⁷ Дряновски, Б. Цит. съч.

то му участие в политическия живот. През 1888 г. Кръстю Мирски е избран за кмет на Варна. Под негово ръководство са изработени първите общински правилници и наредби с цел създаване на правила и законосъобразно управление на града. Издаден е сборник с тези актове, за да се запознаят гражданите и да ги спазват. Започва издаването на „Варненски общински вестник“.

По време на първото му кметуване са изградени три училища, първите морски бани, зала „Съединение“ и един от символите на съвременна Варна – градският часовник¹. Взема се решение за създаване на градска общинска библиотека с музей и за образуване на градски оркестър.

За да се гарантира изхранването на населението, по негова инициатива през 1888 г. са въведени пределни цени на хляба. За да осигури спазването им, общинският съвет предупреждава хлебарите, че ще им затвори фурните и ще открие общинска фурна.

На два пъти Кръстю Мирски подава молби за освобождаване от поста поради влошено здравословно състояние, но те са отхвърлени от съветниците, които категорично заявяват, че ще работят само с него.

След изтичане на мандата му „преждебивший съдия и бивший Варненски кмет“² Кръстю Мирски възобновява адвокатската си практика.

За морала и приоритетите му говори обява, публикувана във варненски вестник: „Стефания и Кръстю Мирски поздравяват роднините и приятелите си и обявяват, че няма да прашат никому, по случай Нова година, поздравителни телеграми, визитки и картички, в замяна на което подаряват 25 лева на дружество „Св. Кирил и Методий“ София“³.

Проведените през 1905 г. избори печели широка коалиция и на 17 септември за кмет е избран Кръстю Мирски. Приоритетите на втория му мандат са свързани с превръщането на Варна в туристически град, с устройване на множеството бежанци след Илинденско-Преображенското въстание, с разширението на Морската градина.

След напускането на кметския пост Кръстю Мирски отново се завръща към адвокатска, обществена и публицистична дейност. Пет пъти е избран за народен представител, бил е председател на адвокатския съвет, участва в работата на есперантското дружество, Българското търговско параходно дружество, археологическото дружество, Червения кръст...

Умира през 1920 г.

¹ Меджеделиев, Г. Цит. съч.

² Варненски общински вестник, 3.11.1890 г., № 29, с. 4.

³ Черно море, 21.12.1891 г., № 27, с. 1.

КОСТА РАНКОВ

1 юни 1894 г. – 28 април 1895 г.

13 април 1899 г. – 15 януари 1901 г.

Коста Ранков Костов е роден през 1865 г. в Провадия. Образованието си получава в Мъжката гимназия във Варна.

Правната си кариера започва на 20-годишна възраст като писар при Варненския окръжен съд. Още на следващата година е повишен в помощник съдебен пристав, а през 1886 г. с княжески указ е назначен за съдебен пристав¹. Бързата му кариера продължава и през следващата година става член на Врачанския съд. Това му назначение продължава една седмица, след изтичането на която е преназначен във Варна. Интересното е, че всички тези назначения стават, когато министър е варненският зет д-р В. Радославов. С идването на власт на правителството на К. Стоилов Коста Ранков веднага е преназначен във Врачанския окръжен съд, което води до незабавната му оставка. През 1891 г. Ранков се явява на изпит за адвокат и открива кантора във Варна.

Политическата му кариера е свързана с първия „общински преврат“. През 1894 г., след отстраняване на общинската управа, Коста Ранков организира част от варненските първенци, които избират тричленна комисия. Въпреки липсата на княжески указ, каквито са изискванията на тогава действащия закон, комисията поема ръководството на общината. Начело на комисията е, разбира се, Коста Ранков.

На проведените през същата година избори, вдъхновили Алеко Константинов за фейлетоните му „По изборите в Свищов“ и „Бай Ганьо прави избори“, ръководените от Коста Ранков „правилни сили“ печелят и той сяда на кметския стол. Първата му грижа е регулацията на града и павирането на основните пътни артерии. В началото на 1895 г. Ранков предлага на целия общински съвет да излезе на улиците и лично да се запознае с проблемите на града² – пример, който е добре да следват и днешните наши общински съветници. Установява се, че най-уязвимото място са градските канали и миризмите, които се разнасят от тях. Взема се решение за тяхното прочистване и покриване.

С победата на К. Стоилов на изборите през 1895 г. Коста Ранков се отдава на адвокатската професия. Той започва работа с брат си, д-р (по право) Панайот Ранков, „които занапред дружно ще адвокатствуват“³. Явно и в тези години адвокатските сдружения са се разтурвали по една или друга причина. Във вестник „Свободен гражданин“ е публикувана обява от адвокатите Ранков и Зафиров, с

¹ Дряновски, Б. Цит. съч.

² Пак там.

³ Свободен гражданин, 7.05.1897 г., № 41.

която се „известява на почитаемата публика и клиентела, че от 1 май се разделиха и ще работят поотделно. Воденето на съдружните дела остава върху първия“¹.

Коста Ранков се завръща в политическия живот през 1899 г., когато Либералната партия печели изборите за общински съвет. През м. април той е избран за председател на тричленната комисия², а след това, на 9 май, за кмет. По време на второто си кметуване Ранков съвместява и длъжността народен представител – мечта на много днешни политици. Основната му работа е насочена към създаването на условия за развитие на бизнеса, откриването на неделни и вечерни училища и ученически трапезарии и предоставянето на жилища на многобройните бездомници.

След изтичане на мандата му Коста Ранков се захваща с търговски дела. Избран е за председател на управителния съвет на Стоковата борса. Предприемчив, усещаш новите тенденции, Ранков изкупува празни места и построява първата сграда, специално предназначена за театрални и филмови представления.

При управлението на БЗНС Коста Ранков попада под ударите на Закона за съдене и наказване на виновниците за националните катастрофи. Като отявлен привърженик на д-р В. Радославов, той е следствен и прекарва повече от година в затвора. Сензация в местния печат предизвиква успешното му бягство. През 1921 г., с отпадане на някои текстове от закона, Ранков е освободен.

В следващите години Ранков изоставя политическия живот и се отдава на търговските си дела. Предприема бизнес пътувания до Египет и Турция.

През 1942 г. е обявен за почетен гражданин на Варна.

НИКОЛА ВЪЛКАНОВ

28 април 1895 г. – 16 юни 1895 г.

Малко се знае за Никола Борисович Вълканов. Роден е в Бесарабия, работи като адвокат във Варна³.

За краткото време на работа ръководената от него тричленна комисия, освен организационната работа по подготовка на изборите, успява да се погрижи за физическото и духовното здраве на варненци. С една от заповедите се определя цената на хляба. В друга се разпорежда „кръчми, кафенета и дюкяни да бъдат затворени за публика в празнични неприсъствени дни точно до 10 часа сутрин“⁴, т.е. до приключване на църковната служба.

За тримесечната си работа в общината Никола Вълканов уволнява чиновници, назначени от предшествениците му, което предизвиква гнева на опозицията. В

¹ Пак там, 11.06.1897 г., № 46.

² Тричленните комисии са се назначавали до провеждане на избори.

³ **Томова, Кр., Т. Бозова.** Кметовете на Варна. Варна: МС ООД, 2010.

⁴ **Дряновски, Б.** Цит. съч.

„Местни новини“ четем, че „изпъдените от безсърдечния и безсъвестния Никола Борисович Вълканов... бедни общински чиновници възлизат на 25–30 души“¹.

След изтичане на мандата му Никола Вълканов е избран за общински съветник и народен представител. Едновременно с това възстановява адвокатската си практика, като освен явяване по дела, представлява клиентите си по доброволни делби и продажба на наследствени имоти².

ЖЕКО ЖЕКОВ

27 септември 1896 – 12 април 1899 г.

Жеко Иванов Жеков е роден през 1869 г. Той е първият варненски кмет, роден в града. Образованието си получава в родния си град и в Робърт колеж в Цариград. Завършва право в Одеса³.

Правната му кариера започва непосредствено след завръщането му от Одеса. Последователно е назначаван за член на Бургаския окръжен съд, прокурор и подпредседател на Софийския окръжен съд. След завръщането си във Варна започва работа като адвокат.

Проведените през 1896 г. избори са спечелени от Народната партия. Само на 27 години, Жеко Жеков е избран за кмет и за народен представител.

Кметуването на Жеко Жеков е белязано от ред определящи бъдещото развитие на града решения. Приет е план за устройство на града, взето е решение сградите по главните улици да са най-малко на два етажа. Създадено е дружество „Майка“, което да поеме грижите за изоставените деца, които са голям проблем към момента. Неколкократно са гласувани средства за подпомагане на бедните.

След арменските погроми от 1895–1896 г. хиляди бежанци пристигат във Варна. По предложение на кмета Жеков се взема решение да се пригоди една от болниците за зимуване на бежанците и да им се осигурят дрехи, храни и лекарства.

Интересен епизод от кметуването на Жеко Жеков е свързан с Морската градина и създателя ѝ, чеха Антон Новак. Видният паркостроител е поканен от предишната градска управа, но по настояване на княз Фердинанд до кмета и общинския съвет е изпратено искане Новак да бъде освободен. Представителите на общината нямат желание да изпълнят височайшето искане и използвайки факта, че договорът с Новак не е изтекъл, отговарят на височеството, че „съветът е напълно съгласен и най-искрено желае да изпълни молбата на Негово Царско Височество и с това да се възползува от случая да докаже още един път привързаността си и голямата си обич към него, но предвид длъжността си да пази интересите на град Варна, които му са не малко мили

¹ Народна самозащита, 20.06.1895 г., № 20, с. 4.

² Свободен глас, 10.02.1907 г., № 6, с. 2.

³ **Томова, Кр., Т. Бозова.** Цит. съч.

и скъпи, той съветът, за да избегне отговорността, в каквато се поставя пред г-да варненци с доброволното отпускане на Новак, решава да се отстои най-настойтелно да се ходатайствува пред господаря за запазването на Новак до изтичане на контракта му⁴¹. Благодарение на това смело решение чешкият паркостроител остава в града до края на живота си, а Морската градина е един от символите на Варна.

Жеко Жеков се бори и с проблеми, пред които са изправени и днешните кметове, каквито са чистотата и бездомните кучета. Във връзка с хигиената и почистването на града кметът постановява, че „всички притежатели на къщи, дюгени, магазини, складове, хотели и пр. са длъжни да държат, както тези здания и дворовете им, така и всичко около тях в най-голяма чистота, като ги пречистват и дезинфекцират колкото е възможно по-често“⁴². Забранява се внасянето на развалени храни в града и изхвърлянето на боклуци и мръсна вода по улиците. Къщите трябва да имат покрити ями, които да се дезинфекцират на 3–4 дни, а „нужниците най-малко два пъти седмично“⁴³. За нарушителите е предвидена глоба от 25 лв. – сериозна за времето си сума.

По заповед на кмета кучетата трябва да се пускат само с намордници. Тези, които нямат, се залавят и затварят в „определеното място, гдето до два дена, ако се явят стопаните им, ще се освобождават срещу глоба от три лева, а ако не се явят до тоя срок, ще се отравят или убиват“⁴⁴. Впрочем днес Варна е пълна с кучешки глутници.

След края на кметуването си Жеко Жеков е назначаван за окръжен управител.

Участва в Първата световна война, за което е награждаван с ордени, медали и почетни знаци.

ПАНАЙОТ КЪРДЖИЕВ

11 юли 1902 г. – 26 юли 1903 г.

Панайот Антонов Кърджиев е роден през 1853 г. в Арбанаси, брат е на Тома Кърджиев⁵. Преди Освобождението учи в Русе. През 1877 г. се записва в Опълчението и участва в Шипченската епопея.

Кариерата си на юрист започва през 1878 г. като писар в Русенския съд. През следващите години е назначаван за подсекретар и секретар на съда. Продължава да работи на съдебното проприще в Разград като нотариус и помощник-прокурор. На тази длъжност е преместен във Варна през 1884 г., а една година по-късно е повишен в длъжност прокурор. През 1888 г. е назначен за член на Варненския окръжен съд.

¹ Дряновски, Б. Цит. съч., 252–253.

² Варненски общински вестник, 20.04.1897 г., № 11–12, с. 3.

³ Пак там.

⁴ Варненски общински вестник, 10.05.1897 г., № 15, с. 4.

⁵ Революционер, русофил, един от ръководителите на Офицерския бунт (1887 г.).

Съдебната му кариера търпи няколко премествания и понижавания до 1902 г., когато е уволнен по политически причини¹.

На 11 юли 1902 г. е назначен за председател на тричленната комисия и след спечелване на изборите на 16 септември е избран за кмет. На тази си длъжност Панайот Кърджиев за първи път прави опис на държавното движимо и недвижимо имущество. Продължава градоустройството, строят се тротоари и се павират някои улици.

Ръководеният от него съвет издава наредби и заповеди, свързани с опазването на обществения ред, хигиената и борбата със заразните болести.

В обявление от 1903 г., публикувано в общинския вестник, се дава подробно описание на скарлатината – как може да бъде разпозната и лекувана, като се предупреждават гражданите, че „който не съобщи комуто трябва появата на прилепчива болест, като Дифтерит (лошо гърло), Скарлатина, Вариола (баба шарка) и др., както и онзи който не зима установените мерки за предпазване, се наказва със запиране до един месец или глоба до 100 лв.“²

С идването на власт на Народнолибералната партия и новата конфигурация на политическите сили в общинския съвет Панайот Кърджиев подава оставка.

До края на живота си работи като адвокат. Избиран е за народен представител.

ДАМЯН ПЕРЕЛИНГОВ

26 юли 1903 г. – 19 януари 1904 г.

Дамян Н. Перелингов е роден през 1860 г. или 1861 г. в с. Куманичево, близо до Костур. След Освобождението се установява във Варна, където завършва мъжката гимназия.

Работата му като юрист започва през 1885 г., когато е назначен за секретар на Варненския окръжен съд. Няколко месеца по-късно е преназначен за съдия-следовател, а през 1888 г. е преместен на същата длъжност в Русенския съд. През 1889 г. е преместен като мирови съдия в Провадия.

Роден близо до Костур, Дамян Перелингов е активен деец на бежанските дружества. Той е един от основателите на Македонското благотворително дружество, а заедно с Петко Киряков³ създават Македоно-одринско дружество „Родопи“⁴.

Още с пристигането си във Варна Перелингов се включва активно в политическите борби. За тази си дейност е уволнен от съда и започва работа като адвокат, но и тук дейността му се сблъсква с царящата тогава партизанщина. С обявление, дадено

¹ Дряновски, Б. Цит. съч.

² Варненски общински вестник, 15.03.1903 г., № 16, 1–2.

³ Капитан Петко войвода.

⁴ Дряновски, Б. Цит. съч.

от Варненското градско общинско управление чрез неговия председател, адвокатите Д. Н. Перелингов и д-р Ранков¹ се уведомяват, че има сведения, „че вам е било дадено пълномощно да възбудите дело от името на общината против Държавата. Понеже общинският съвет не е сезиран по този въпрос и не е взето никакво специално решение по него, съобщавам Ви, че това пълномощно, ако наистина е издадено такова се суспендира... Поканвате се при това, в тридневен срок, да повърните неправилно отпуснатите Вам по същия въпрос суми“².

На 26 юни 1903 г., след оставката на Панайот Кърджиев, Дамян Перелингов е избран за кмет. С модерни за времето си виждания, той прави предложения за отдаване на водоснабдяването на града на концесия и създаване на модерен морски курорт. Забранява коленето на животни по дворовете и поема инициатива за изграждане на модерна скотобойна.

След Илинденско-Преображенското въстание Варна е залята от бежанци от Одринска Тракия. Сам той бежанец от Македония, Перелингов насочва усилията си към настаняване, изхранване и лечение на хилядите прокудени. Призовава съгражданите си да помагат кой с каквото може, убеждава фурнаджиите да дават хляба си на вересия.

След края на кметуването си Дамян Перелингов се връща към адвокатското поприще, където се сблъсква с някои, познати ни и днес проблеми – „Изгубен изпълнителен лист, умолява си, който го намери да го предостави в писалището на адв. Д. Н. Перелингов срещу прилично възнаграждение“³.

Дамян Перелингов е назначаван за окръжен управител на Варна и Пловдив.

ДОБРИ ФИЛОВ

9 май 1908 г. – 27 май 1909 г.

Добри Христов Филев е роден през 1861 г. в Цариград. Произхожда от известния калоферски род Филови⁴. Получава образованието си в различни градове на Румъния и България. Завършва право в Московския университет.

Пътят му на правист започва през 1893 г. като член на Разградския окръжен съд. През 1896 г. е уволнен от длъжността подпредседател на Варненския окръжен съд, което го мотивира чрез вестниците да поиска от министъра на правосъдието да огласи причините, „за да престанат лошите хора да го квалифицират за министерски произвол“⁵. Резултат от уволнението му е, че „бившият подпредседател на Варнен-

¹ Брат на бившия кмет Коста Ранков.

² Варненски общински вестник, 28.01.1901 г., № 1, с. 1.

³ Известник, 23.11.1906 г., № 32, с. 2.

⁴ Племенник на съратника на Хр. Ботев, командир на опълченска рота на Шипка, участник в Съединението и Офицерския бунт, полк. Д. Филев и първи братовчед на Богдан Филев.

⁵ Свободен гражданин, 27.03.1897 г., № 35, с. 3.

ский окръжен съд приема и защитава всякакви дела пред всички съдилища в Княжеството¹, работи и като синдик. Оттогава датира и неговият интерес към политиката.

На 9 май 1908 г. Добри Филев е назначен за председател на тричленната комисия, а след победата на Демократическата партия на изборите е избран за кмет на Варна. На тази си длъжност той активно работи за благоустройството на града. По негова инициатива се разглеждат въпроси, свързани с построяването на театрален салон, изграждането на тротоари и преместването на градските гробища². Вземат се мерки за подобряване на хигиената в магазините, хотелите и питейните заведения. Предоставят се места за строеж на жилища на бедни и бездомни граждани със срок на изплащане 10 години³.

Добри Филев не успява да реализира плановете си. В общинския съвет възникват противоречия и се оформят две противоположни групи⁴. След консултации с председателя на демократичното бюро във Варна Никола Кънев, Добри Филев си подава оставката и на 27 май 1909 г. е избран нов кмет.

След края на кметуването Добри Филев се връща към адвокатската си практика.

През Първата световна война руска ескадра обстрелва Варна. Разрушени са множество къщи, между които и на стария русофил Добри Филев. Загива и съпругата му, рускинята Мария. Добри Филев трудно се съвзема от постигналата го загуба⁵.

Освен юрист и политик, той е и поет. Под псевдонима Храбрый често публикува свои стихове по злободневни проблеми. Издава поема, в която осмива политическите си противници.

АЛЕКСАНДЪР ВАСИЛЕВ

31 март 1912 г. – 19 август 1915 г.

Александър Г. Василев е роден през 1869 г. в Стара Загора. Образованието си получава в родния си град и в Пловдивската мъжка гимназия. Завършва първия випуск на Юридическия факултет на Софийския университет.

Правната си кариера започва непосредствено след завършване на висшето си образование в Хасковския окръжен съд. От 1896 г. е заместник-прокурор в Софийския окръжен съд, а в края на същата година е назначен за подпредседател на Варненския окръжен съд. През 1905 г. започва да работи като адвокат и да се занимава активно с бизнес и политика.

¹ Пак там, 31.12.1896 г., № 23, с. 1.

² Гробищата са били до днешния Дворец на културата и спорта.

³ **Томова, Кр., Т. Бозова.** Цит. съч.

⁴ http://www.varna.bg/bg/articles/273/Dobri_Fillov.html.

⁵ **Дряновски, Б.** Цит. съч.

Първата му бизнес инициатива е построяването на бирария с лятна градина, която по-късно преустройва в киносалон, съществувал до края на 2011 г. Акционер е в дружеството, строящо варненското пристанище, и във фабрика за производство на циментови изделия¹.

Кметуването на Александър Василев започва на 31 март 1912 г. Той декларира желание да продължи делото на предшествениците си за благоустройство на Варна и за превръщането ѝ в модерен курорт. Избухналата на 25 септември Балканска война го принуждава, вместо да се занимава със строителство, да работи за задоволяване на най-елементарните потребности на варненци и на новия поток от бежанци. Създаденият Комитет по бежанците се грижи за изхранването им и събира помощи от местното население. Положението в града се влошава още повече след Междусъюзническата война, когато България, освен Македония и освободените територии, губи и Южна Добруджа, а Варна е залята от нов поток бежанци. По инициатива на кмета Ал. Василев индустриалците са поканени да минат на двусменен режим на работа, за да се създадат нови работни места. Създава се общинско учреждение Бюро за безработни².

След края на войните Ал. Василев отново се заема с градската инфраструктура. „Сименс“ открива електроцентрала и скоро по улиците на града светват почти 2000 крушки, а множество предприятия заменят старите машини с електродвигатели. Варненци харесват светлите си улици и не пропускат да уведомят кмета, че „от 20 дни насам не горят 3 ламби“³.

Адвокат по професия, Ал. Василев е инициатор за строеж на съдебна палата. През 1913 г. е обявен конкурс за строителство на „Градско-общинска и Административно-съдебна палата“⁴. Вероятно свалянето му от длъжност на 23 юли 1915 г. и влизането на България в Първата световна война на 14 октомври същата година са причината Варна и до днес да няма съдебна палата, а адвокатите да тичат между три отделни сгради, всяка на два километра от другата.

След края на кметуването си Ал. Василев е мобилизиран и участва в Първата световна война. Избиран е за народен представител. Участва в учредяването на Народния сговор.

СТАНЧО САВОВ

19 август 1915 г. – 30 декември 1919 г.

26 май 1934 г. – 24 април 1935 г.

Станчо Савов Станчев е роден през 1877 г. в с. Беброво, близо до гр. Елена. Завършва право в Германия. Правната му кариера започва във Великотърновския

¹ Дряновски, Б. Цит. съч.

² Томова, Кр., Т. Бозова. Цит. съч.

³ Варненски отзив, 3.02.1915 г., № 29, с. 2.

⁴ Свободен глас, 23.02.1913 г., № 9, с. 4.

окръжен съд. Работи като член-съдия при Плевенския и Варненския окръжен съд. В началото на миналия век започва да работи, като адвокатства, занимава се със стопанска и обществено-политическа дейност, синдик е на несъстоятелни. Съвременниците му го познават като „бивш член на окр. съд, твърде скромен и интелигентен адвокат, който бърже си пробива път“¹.

През 1912 г. е избран за първи път за общински съветник, а на 19 август 1915 г. става кмет на Варна. Два месеца по-късно България влиза в Първата световна война и всичките усилия на Ст. Савов се насочват към изхранване на населението. Със свои заповеди той задължава търговци и производители на стоки от първа необходимост да ги декларират пред кметството, като посочат количествата, които притежават, къде са ги складирали и на каква цена са ги придобили². Въведена е купонна система.

Липсата на пари е сред основните проблеми на града. Гражданите „не само никога не се явяват сами на касовото гише за да се издължат, но дори се карат на финансовите агенти, когато на крака им отидат за пари“³, четем в обява от името на кмета, който апелира към всеки да „се проникне от желание да улесни общината в тия трудни времена, когато тя има да се бори с ред мъчнотии и несгоди“³. Общината организира събирането на помощи и издава правилник за разпределянето им на семейства на мобилизирани и безработни с доходи под 30 лв. на месец⁴. Със заповеди се определят максимални цени на хранителни стоки от първа необходимост.

След Деветнадесетомайския преврат (1934 г.) Ст. Савов е назначен за кмет със заповед на директора на Шуменска област⁵. През този си мандат той става инициатор за създаването на три от символите на града. През ноември 1934 г. прави първата копка на Аспаруховия парк⁶. Участва в комитета, който поема инициативата за изграждане на парк-мавзолей „Владислав Варненчик“. Започва изграждането на Паметника-портал на казармите на Осми приморски полк.

След края на мандата си работи като адвокат. Бил е председател на адвокатския съвет. Избран е за общински съветник.

Обявен е за почетен гражданин на Варна⁷.

¹ Пак там, 2.03.1912 г., № 9, с. 3.

² Варненски общински вестник, 27.02.1916 г., № 4, с. 8.

³ Пак там, 17.05.1916 г., № 10, с. 4.

⁴ **Томова, Кр., Т. Бозова.** Цит. съч.

⁵ От 1934 до 1945 г. Варна е в състава на Шуменска област.

⁶ Идеята за парка е на Карел Шкорпил, а скицата е изготвена от Антон Новак.

⁷ Предвид на това, че от 118 почетни граждани на Варна само 10 са удостоени със званието в периода 1879–1944 г., това е сериозно признание.

ХРИСТО МИРСКИ

11 юли 1923 г. – 5 ноември 1923 г.

Христо Кръстев Мирски е роден през 1884 г. във Варна. Син е на Кръстьо Мирски. Завършва образованието си в родния си град и следва право в Загреб. Участва във войните за национално обединение и в Първата световна война. Започва работа като адвокат.

Христо Мирски е след учредителите на Народния сговор.

След Първата световна война първа политическа сила в България става БЗНС. На изборите през 1919 г. той печели почти 30 % от гласовете и има най-много депутатски места – 77. На изборите през 1920 г. спечелените гласове са 43 %, а депутатските места 110. Изборите от 1923 г. са кулминация на представянето на БЗНС – 212 от общо 245 депутатски места. Невъзможността на недоволните от земеделците партии и граждани да спечелят властта по демократичен път е една от причините за Деветоюнския преврат. След него влиянието на БЗНС спада на 30 народни представители, а Демократическият сговор печели 172 места.

Два дни след преврата със заповед от 11 юли 1923 г. на окръжния управител, считано от 9 юни, е назначена тричленната комисия с председател Христо Мирски.

Новата тричленна комисия констатира, че „общината се бе обърнала на едно учреждение, служещо само за охраняване на лица, служещи не за интересите на общината, а за цели егоистични или партизански. Безразборно назначаване на чиновници, без да е имало нужда от такива, без да се е гледало на подготвеност, това е било система“¹. Наболелите проблеми на града, набелязани за решаване, са чистотата, въпросът за прехраната и поевтиняване на живота и контрол върху изразходване на общинските средства. Не се набелязват за цел „изпълнението на големи некакви мероприятия, защото за такива нито средства има, нито е време сега“².

Първата му работа като кмет е да намери средства за ремонт на училища, улици и обществени сгради. Предприема съкращения в щата на общината и мерки за намаляване на злоупотребите. Съкратени са множество служби и чиновници³. След назначаването си издава заповед в интерес на службата „всички новоназначени чиновници преди заемане на длъжността си да се подлагат на освидетелстване, за да се знае техното здравословно състояние каквото е при назначаване, защото имало е случаи по-рано да се назначават на служба нездравни хора, които в последствие са използвали случая да искат пенсии помощи и т.н.“⁴

С цел изхранване на населението са издадени редица заповеди за нормиране на цените на хранителните продукти.

¹ Варненски общински вестник, 14.07.1923 г., № 70, с. 1.

² Пак там.

³ **Томова, Кр., Т. Бозова.** Цит. съч.

⁴ Варненски общински вестник, 26.07.1923 г. № 71, с. 3.

На 5 ноември подава оставка, за да се кандидатира за народен представител.

След края на кметуването си работи отново като адвокат. Многократно е избран за общински съветник. Бил е народен представител. Два пъти е избран за председател на адвокатския съвет.

Проявява журналистически талант. Пише статии за близката преди него история на града.

НИКОЛА ПОПОВ

11 февруари 1927 г. – 11 април 1930 г.

Никола Христов Попов е роден през 1875 г. в с. Крушево, тогава в Османската империя, син е на поп Христо Стефанов¹.

Завършва право в София през 1902 г. Правната му кариера започва във Варненския окръжен съд, работи като съдебен кандидат и в Пловдивския окръжен съд. От 1906 г. адвокатства във Варна.

На 11 февруари 1927 г. е избран за кмет на Варна и остава на поста си три последователни мандата до април 1930 година.

Усилията на кмета Н. Попов са насочени към развитието на Варна като модерен курортен град. По негова инициатива е изградено Морското казино, разширява се Морската градина, изгражда се нов фонтан и игрище за тенис, издава се рекламен албум с цел да се привлече „и богатия свят, особено чужденците“². Построени са няколко училища, сформирани са комитети за подпомагане на бедни деца и издръжката на ученическите трапезарии.

Никола Попов издава няколко наредби и заповеди, които биха могли да се ползват и днес. В Наредбата за събиране на приходите от електричество е предвидено, че длъжниците трябва да бъдат изрично предупредени и да им се даде тридневен срок за плащане. Ако и в този срок не бъде платено лично, главният инкасатор трябва да ги посети на място и да провери дали наистина не е платено и какви са причините за това неплащане. Едва след това се прекъсва осветлението³.

По време на кметуването на Н. Попов са съществували, както и днес, проблеми със събиране на курортната такса. Той издава заповед, по силата на която „всеки варненски гражданин в чийто хотел, къшк, апартамент или стая“ живеят летовници, в срок от 24 часа трябва да съобщи в кметството. Дадено е интересно определение на

¹ Поп Христо Стефанов е български духовник, участник в борбите за църковна свобода, в Охридското съзаклатие, осъден е на заточение. Успява да избяга от о. Лесбос и се установява във Варна около 1886 г.

² **Томова, Кр., Т. Бозова.** Цит. съч.

³ Варненски общински вестник, 15.12.1928 г., № 192, с. 1.

понятието „летовник“ – „всеки гост, който пребивава през летните месеци (от 15 май до 15 септемврий) във Варна, безразлично дали плаща или не наем“¹.

След бламирането му през 1930 г. се връща към адвокатската си кариера. Преподава право във Висшето търговско училище².

След 9 септември е осъден от Народния съд.

ПЪРВАН БЯНОВ

11 април 1930 г. – 21 март 1932 г.

Първан Петров Бянов е роден през 1880 г. в Силистра.

След завършване на висшето си образование започва работа в Силистренския окръжен съд. През 1919 г. е назначен за председател на Варненския окръжен съд. Работи и като прокурор в Неврокоп (Гоце Делчев). В края на 20-те години на миналия век се завръща във Варна и започва работа като адвокат.

Уважаван от съгражданите си, на изборите през 1929 г. е избран за общински съветник от Демократическия сговор. За кмет е избран на 11 април 1930 г., непосредствено след бламирането на Н. Попов.

През неговото кметуване се теглят няколко заема за довършване на строежа на театъра, строителството на училища и общински жилища. Дадена е възможност за закупуване на празни общински места с цел „одворяване“ на гражданите.

Финансовото положение на общината се влошава все повече. Приходите от данъци намаляват и са 30 % спрямо предвидените, увеличават се извънредните разходи. Кметът Бянов заявява пред съветниците, че „надничарските служби са намалени до минимум. Ще съкратим и излишните щатни служби. Веществените разходи са намалени до възможния минимум. Върши се най-необходимото“ и се набелязват мерки за събиране на „недоборите“, като „посегнем най-напред на ония, които могат да платят, без да ги изнудваме, разбира се“³.

Продължават усилията за развитие на града като международен морски курорт. Общината поема организацията на народни музикални тържества⁴, провеждат се конкурси за художествен плакат, който да рекламира града⁵. Общината участва в публично-частно партньорство за облагородяване на морската градина – поставят се столове и се напомня на гражданите, че те са „общински и публиката е длъжна да ги пази и да не ги уврежда. Използването им може да стане само срещу заплащане на предприемача на такса...“⁶. Градът става привлекателен за много туристи и по глав-

¹ Пак там, 15.05.1929 г., № 204, с. 4.

² По-късно ВИНС „Д. Благоев“, днес Икономически университет – Варна.

³ Варненски общински вестник, 20.12.1930 г., № 238, с. 1.

⁴ **Томова, Кр., Т. Бозова.** Цит. съч.

⁵ Варненски общински вестник, 20.11.1930 г., № 236, с. 6.

⁶ Варненски общински вестник, 2.07.1931 г., № 252–253, с. 5.

ните му улици се изграждат множество ресторанти, кафе-шантани и хотели. Нощният живот вероятно е прехвърлил определени граници и кметът издава заповед, с която забранява „в заведенията на бул. Сливница да се изпълняват от артисти, куплетисти, певци и др. номера чрез песни, игране и декламирање, които са цинични и тенденциозни и докатат добрите нрави“¹.

След края на кметуването си Първан Бянов продължава работата си като адвокат.

АСЕН БРУСЕВ

21 март 1932 г. – 28 юли 1933 г.

Асен Атанасов Брусев е роден през 1890 г. в Карлово. Завършва висшето си образование в Юридическия факултет през 1913 г. Като адвокат „води и защитава дела пред всички съдилища“².

Избран е за кмет на Варна на мястото на П. Бянов на 21 март 1932 г. В първата си реч пред общинските съветници заявява: „Нашата платформа е кратка и проста. Тя се състои в следущето – Честност в управлението, економии и използване на общинските мероприятия най-добре за интересите на града“³.

Той продължава политиката на предшествениците си за превръщане на Варна в красив европейски курорт. Само месец след избора му за кмет във вестниците е публикувано обръщение към гражданите, което е актуално и днес и трябва да се прочете от съвременните търговци, ресторантьори и хотелиери (а защо не и от нас, адвокатите). То започва с призив с главни букви, заел цялата страница: „ДА ВНИМАВАМЕ“, и продължава с апел: „Нека бъдем готови да посрещнем летовниците българци и чужденци: да бъдем гостоприемни, както сме били до сега; да не се блазним от мисълта, че ако дадем стаите си на висок наем или ако продадем продуктите на цени по-високи от обикновените, ще спечелим много. Точно обратното. От нас зависи да спечелим летовниците за редовни клиенти“⁴.

При неговото кметуване продължава и завършва започнатият преди повече от двадесет години строеж на Варненския театър, открит тържествено на 5 юни 1932 г.

Електрифицират се крайните квартали на града, изграждат се чешми и се проектира родилен дом⁵. Провеждат се промишлени и селскостопански изложби.

На 28 юли 1933 г. Асен Брусев подава оставка и се отдава на адвокатската си професия.

След 9. IX. 1944 г. само двама адвокати са били кметове на града, макар и въз основа на назначаване, а не на избор.

¹ Пак там, 14.06.1930 г., № 228, с. 4.

² Варненски окръжен вестник, 10.07.1925 г., № 1, с. 8.

³ Пак там, 23.03.1932 г., № 270, с. 4.

⁴ Пак там, 16.04.1932 г., № 272, с. 3.

⁵ **Томова, Кр., Т. Бозова.** Цит. съч.

ГЕНО ГУТЕВ

21 април 1945 г. – 1951 г.

Гено Гутев Станев е роден през 1905 г. в с. Седянковци, Габровско.

Завършва право в Софийския университет. Член на БКП, активно участва в партийния живот. Осъждан преди 9.IX.1944 г., политемигрант, многократно интерниран. Работи като адвокат в Нови пазар. През 1944 г. е назначен за народен обвинител. За кратко през 1945 г. е председател на Адвокатския съвет.

На 21 април 1945 г. е назначен за кмет (председател на Изпълнителния комитет). „Според негова сподвижничка той е принципен и възискателен. Според негов опонент – безсрамен и отмъстителен, обесил 22 човека като народен обвинител без съд и присъда“¹.

От 1951 г. е ректор на ВИНС „Д. Благоев“. Преподава политическа икономия и теория на държавата и правото.

ВОЙНО ВОЙНОВ

8 октомври 1990 г. – 20 октомври 1991 г.

Войно Иванов Войнов е роден в Созопол през 1929 г.

Завършва гимназия във Варна и работи във флота. Завършва право през 1951 г. и започва работа като адвокат.

На 8 октомври 1990 г. е избран за председател на Временния изпълнителен комитет.

За 134 години след освобождението на Варна на кметския стол са седяли 15 адвокати. Те са ръководили града в най-трудните години – при създаване на българската администрация в края на XIX и началото на XX век, през Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война, по време на Голямата депресия. На техния гръб са легнали последиците от националните катастрофи и бежанските вълни. Те са се справили с чест с тези предизвикателства. Благодарение на тях Варна от ориенталски град се превръща в международен курорт с европейски вид.

¹ http://www.varna.bg/bg/articles/293/Geno_Goutev.html.